

**ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENI
UKRAINIENNE**

Число 11 (269) рік вид. VII. 15 березня 1931 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr).

Париж, неділя, 15 березня 1931 року.

Світова сенсація останніх днів—морська згода між «латинськими сестрами» — Францією й Італією, що її досягнуто в Римі заходами англійських міністрів. На своєму місці читач знайде виклад того, що сталося, та нашу оцінку.

Не про ту згоду хочемо говорити тут, а лише з приводу неї. Той широкий розголос, який зустріла ця вістка в світі, показує, яке значіння надають культурні народи питанням морської політики. Нема чого говорити тут про вагу, яку має море для нації. Воно бо являється тими легенями, без яких не може дихати нормально державний організм, не може розвиватися вільно господарське життя.

Велику вагу має море і для України, незалежної України завтрашнього. Посідаючи береги Чорного та Озівського морей, повинна Україна мати потужну військову флоту. Повинна її мати на те, щоб оберегати своє побережжя, захистити свої порти, пильнувати вільного сполучення з своїми сусідами та стояти на варті своїх українських колоній на Далекому Сході, які повинні припасти Україні з загальної спадщини колишньої імперії. Разом з тим найбільший прибуток має Україна саме з вивозу сировини, отже має наша держава дбати про придбання власного тонажу, щоб не переплачувати чужим компаніям пароплавним за фрахт. Певинна вона мати й потужну флоту торговельну.

А тим часом революція, руїна, хозяйнування червоних окупантів чи не найгірше з усього господарства народнього нашого відбилися саме на корабельному майні, і воєнному і торговельному однако.

І той стан жалюгідний воєнної й торговельної флоти та портів наших на час визволення України може тільки погіршитися, бо, ті-

кзючи, москалі подбають напевно про те, щоб наїюти по змосі більше шкоди.

Перед Україною завтрішнього дня стоятиме величезне завдання оновлення своєї воєнної флоти, одбудування свого торговельного транспорту морського. Ми повинні дивитися вперед, і вже тепер треба вияснити наші потреби, зв'язані з морем, скласти програм нашої морської політики, вирібляти плани її здійснення та зібрати відповідні матеріали. А на жаль, саме ці питання якось зостаються по-за увагою нашого громадянства. За винятком де-кількох статтів нечисленних наших фахівців-морців ми нічого не маємо в цій царині. Де-яким більшим працям, уже написаним, і досі не пощастило побачити світа. А тим часом, повторюємо, питання це величезної ваги.

Одбудування нашого флоту воєнного, реконструкція нашого транспорту вимагатиме величезних коштів: тут ми не зможемо обійтися без чужоземного капіталу і вільні засоби європейського грошевого ринку зможуть найти собі саме тут добре приміщення. Так само потрібні будуть нам учені та досвідчені фахівці-чужинці, але вони не зможуть ні в якому разі заступити наших людей. Щоб здобути в слушний час потрібні гроші, щоб притягти на нашу роботу потрібні кадри спеціалістів, ми повинні вже тепер проробити ту працю, про яку згадувалося вище: зібрати всі потрібні матеріали, вияснити потреби, скласти плани і мати програм.

Так само треба нам мати живих, своїх людей, що все те в життя переводитимуть. Наші інженери — механики, технологи, електрики — зможуть, звісно, пройшовши додаткові курси та одбувши певний стаж, стати в пригоді відродженню української флоти. Теж можна сказати про наших інженерів комерційних, які спеціалізуються на морському транспорті. Але де наші фахівці, морські старшини? Капітани каботажного і далекого пливання? Де морські інженери, корабельні будівничі? Де-який контингент тих людей, можна надіятися, збережеться на Україні, але треба дбати про них і тут, на еміґрації.

В цьому напрямку певні надії можна покладати, коли вони звернуть на це увагу, на наші наукові інституції закордоном. Українська Академія в Подєбрадах, що дала вже такі численні кадри освічених інженерів, може найбільше цьому прислужитися. Так само в пригоді можуть стати в цій справі і Український Науковий Інститут у Берліні і Український Науковий Інститут у Варшаві, особливо останній, який присвячує стільки уваги питанням економічним і який має серед своїх співробітників такого досвідченого знавця річного транспорту, як прсф. Шовґенів.

За нами багата спадщина. Ми маємо глибокі і блискучі морські традиції, що ведуть початок од прославлених походів Олега, Святослава та Ігоря. Ми-ж бо прості нащадки досвідчених мореходців — запорожців, що легендарна сміливість їхніх морських виправ славу їхню рознесла по всьому світу. Не випадком же Чигирин та його околиці і досі постачали матросів та рулевих не тільки на дніпровські пароплави, а продовжуючи давню традицію дідів, давали до останнього часу значні контингенти людські чорноморській флоті. Треба використовувати той матеріял, зберегти ті традиції вікові.

Треба використати наше перебування закордоном: вчитися й вчитися. Зазнайти самим з тим, що роблять в різних західних країнах т. зв. «морські ліги» в напрямку виховання в дітях та молоді любови до річки, до водного спорту, до морської справи. Треба позичити у культурніших народів вироблене ними та пересаджувати його на рідний ґрунт.

Ми маємо прекрасний людський матеріял з глибоко вродженим чуттям моря, з любов'ю до нього. І коли до цього ми долучимо знання сучасне та досвід інших культурних народів, то тоді, але тільки тоді, ми зможемо бути спокійними за майбутнє України на морі.

* * *

Наш безсмертний Кобзарь, віщий пророк нашого національного відродження являється для нас невичерпанним джерелом науки, духовної сили. В його творах, таких багатосторонніх, знаходили наші батьки і знаходимо ми відповідь на ті питання, що хвилюють нас в тій чи іншій сфері життя. Але при всій многогранності єсть у його творчості одна сторона — нам найближча. Це його глибоке переконання, що Україна повинна бути самостійною державою. Це його палка проповідь самостійности. Кажемо, найближча для нас. Бо коли ми билися довгими роками збройною рукою з ворожою силою, коли ми більше, як десять літ, побиваємося на чужині, то це во ім'я державної самостійности України, того нашого символу віри, од якого ніяка сила не здолає примусити нас одступити.

Всюди в ті дні, обходячи пам'ять великого поета національного, справлятимуть наші люде Шевченкові роковини. Вшанують його декламацією його творів, співом «Заповіту», спеціальними рефератами, присвяченими його життю й діяльності. І от упорядчикам отих традиційних вечерниць хочемо ми порадити скористуватися саме на той день з слова, присвяченого Тарасові Шевченкові, саме, як співцеві самостій-

ної України. Маємо на увазі промову нашого відомого академіка професора Степана Смаль-Стоцького— Т. Шевченко — співець самостійної України» — «слово у Шевченкові роковини» (року 1930). Ознайомити ширше громадянство, своє і чуже, яке збереться вшанувати незабутню пам'ять національного генія України, з самою суттєвою для його життя не можна краще, як отим словом змістовним, глибоким і натхненним.

Відношення українського громадянства до пам'яті Т. Шевченка.

Тарас Шевченко вмер 26 лютого ст. ст. 1861 року в Петербурзі. Того ж самого дня під вечір тіло його після пахахиди було перенесено з того покою в Академії Художеств, де він мешкав, до академічної церкви. Українці, що були на виносі тіла, зібралися у вечорі в помешканні Лазаревського для наради, як вшанувати пам'ять померлого співця України. Ухвалено було такі постанови: 1) згідно з «Заповітом» поета, тіло його перевезти на Україну й поховати над Дніпром; 2) спорудити йому пам'ятник; 3) заснувати народню школу його імені; 4) заснувати по одній чи по дві стипендії імені Шевченка в університетах на Україні—в Києві, Харькові та Одесі і в Академії Художеств у Петербурзі; 5) видати в найліпшому виді твори поета; 6) призначити премію за найкращу його біографію, писану по українському та за найліпший критичний огляд його творів; 7) видавати народні підручники по різних науках; 8) допомогти родичам померлого поета та 9) що-року комусь одному з найближчих приятелів Кобзаря одвідувати його могилу на Україні й втримувати її в належному вигляді.

В таких постановох виявилось вперше відношення представників нашого громадянства до пам'яті великого Т. Шевченка. Розуміється, що далеко не все з них можна було виконати. Але ж вони важні тим, що на довгий час стали тим обов'язковим для українського громадянства програмом що-до відношення нашого суспільства і широких мас до пам'яті найвизначнішого поета України. Од 1861 року починає громадянство здійснювати ці постанови, і все таке ще й досі не виконало їх...

Тіло поета було спершу поховано в Петербурзі, на Смольному кладовищі, а в травні того-ж таки 1861 р. перевезено на Україну й поховано на Чернечній горі, під Каневом, над Дніпром, де воно спочиває й зараз. Було зроблено намогильного пам'ятника, але ж що-до інших постанов, то справа була далеко не легкою. Наприклад, не видано було повного зібрання його творів, бо перш за все стали на перешкоді непереможні цензурні умови, завдяки яким не можливо було друкувати їх. На сторінках «Основи» 1861-1862 рр. появилось чимало поезій Шевченка та в скороченому вигляді денник його; багато ж поезій Кобзаревих не могли побачити світа. Але ж оці постанови невеличкого гуртка близьких до Шевченка осіб стали прикладом для українського

громадянства, і воно виявляло скрізь свою повагу до пам'яті поета. Дуже виразно це виявлялося під час перевозки поетової домовини. В містах, через які його везли, урочисто зустрічали її, правилися панахиди, клалися вінки, виголошувало промови. Так було, наприклад, в Москві, Орлі, Києві. Особливо урочисто зустрічав і виряжав домовину Київ. Сумні урочистості тут свідчили про те, чим був Шевченко для громадянства. Про те-ж саме говорить і той факт, що редакція «Основи» одержала писані з нагоди смерті Шевченка поезії шістьнадцяти осіб!

Само місце довічного упокоєння Тараса Григоровича під Каневим стало предметом особливої уваги та пошани з боку української людності. Про нього дбає наше громадянство ввесь час. Коли під впливом часу могила втратила свій первісний вигляд, українські діячі справляють її й надають їй новий вигляд. На початку 80-их років на ній було насипано високу могилу, огорожено залізними ґратами, на постаменті вміщено залізного хреста, художньо зрбленого, а в постаменті— гарної італійської роботи мармурове погруддя поета. Коло могили збудовано хату з помешканням для сторожа й кімнатою для одвідувачів могили; тут-же була й книга, де одвідувачі розписувалися. Пётроху та поволі серед української людності ширився звичай подорожувати до Канева на могилу Шевченка, звичай, який перед світовою війною набирає широких розмірів; їздять великими товариствами, на спеціальних пароплавах, з усіх кінців України й навіть з-за меж її. В пресі з'являються докладні описи таких подорожів, а разом з тим йдуть збори жертв на справу та охорону могили. Спершу давали поодинокі особи, от як В. В. Гарнавський, потім установи — Золотоношське повітове та Полтавське губернське земства, а нарешті представники всіх станів української людності, часто навіть тяжко заробленими копійками... Після 1905 р. в нашій пресі не раз виникало питання про те, щоб на Шевченковій могилі ховати українських письменників та діячів, щоб цій місцевості надати особливе національне значіння; але ж дореволюційні умови нашого життя не давали можливості здійснити цю ідею. В 1917 р. виникли були широкі плани підвищення значіння могили Шевченка, та бурхливі події 1917-1919 рр. не сприяли таким планам, а потім виступила з своїми планами совітська влада, що не раз використовувала для своїх цілей ім'я нашого великого національного поета. Вона зробила гору, де знаходиться могила, «заповідним місцем», прибрала з могили хрест, як остачу буржуазного ладу й поставила натовісць якогось пам'ятника (1926-1927рр.), очевидно, невисокої вартості. От же, тепер могила Шевченка має зовсім інший вигляд, ніж ми звикли бачити її на малюнках.

Поруч з справою втримання та охорони могили Шевченка стоїть справа збудування йому пам'ятника. Думка про пам'ятник поетові виникла не раз, але не можна було здійснити її. Ще коли Мікешин робив у Новгороді пам'ятник «тисячелѣтія Россіи» (1862 р.), він хотів умістити серед інших історичних фігур, що знаходяться на цьому пам'ятникові, й постать Шевченка. Влада не дозволила цього і Шевченкові не знайшлося там місця. Довго після цього в урядових росій-

ських колах думка про пам'ятник Шевченкові не зустрічала прихильності. Тільки після збудування в Полтаві пам'ятника Іванові Котляревському (1903) Золотоношському повітовому земству, за активною допомогою Полтавського губернського земства, пощастило здобути дозвіл влади на збудування пам'ятника Шевченкові в Києві. Тоді вже можна було організувати з представників Полтавського земства та Київської мійської управи комітет по збудуванню цього пам'ятника. Комітет, на протязі кількох літ, збирав потрібні для того кошти. Газета «Рада» та поодинокі особи активно допомогли в цій справі коміте-тові. Коли зібрана сума дійшла до ста тисяч карбованців оголошено було конкурс на проект пам'ятника. Конкурс не дав нічого позитивного. Не дали бажаних наслідків для справи збудування в Києві пам'ятника Шевченкові й другий і третій конкурси: всі проекти були невдалими. На початку світової війни зібрані на пам'ятник кошти рівнялися 130.000 карбованців. Більш-менш сприятливий для справи пам'ятника час пройшов, пам'ятника не було поставлено, а гроші пропали.

Не зовсім добре стояла справа і з виданням творів Шевченка, того духового скарбу, що позостався од нього в формі його малюнків та поетичних і взагалі його літературних творів. Що-до малюнків його, то їх все таки пощастило зібрати, заховати й навіть вистудіювати з погляду змісту та мистецької вартости. Що-ж до поетичних та літературних його творів, справа стоїть значно гірше. Цензура ніяк не могла пропускати його поезій. Численні спроби видати «Кобзаря» в межах колишньої Росії давали книги з страшно покаліченими поезіями, з рядками крапок там, де повинно бути натхненним словам нашого генія. Через те довсидлося видавати його твори і в Празі (двохтомове видання 1876 року), і в Женеві, і в Липську. Такі закордонні видання були мало приступні для загалу наддніпрянської України. Видання Романчука та Франка у Львові не мали більшого значіння, бо теж були малодоступні, з цензурного погляду, та до того ще й неповні. В 1905-1906 р. р. стало відомо, що в архіві Департаменту Поліції (в Петербурзі) переховуються автографи невідомих ще творів Шевченка, які туди попали під час арешту поета в 1847 році. Скористуватися згаданими автографами було тяжко. Тому-то й так зване перше повне видання «Кобзаря» 1907 р. (в Петербурзі), де бачимо спробу використати Шевченкові автографи з Департаменту Поліції, не дало того, що так було потрібно. Разом з тим, згадане видання показало, до чого може довести намір випускати твори Шевченка без цензурних скорочень: видавців його було потягнуто до суду й їм загрошувала не більш — не менш — каторга. Тільки випадково врятувалися вони од кари. Потягнуто було до суду й другого видавця творів Шевченка — Яковенка, що в 1911 р. випустив 2-х томового «Ксбзаря». Все таки до 1917 року було до двадцяти видань «Ксбзаря» й багато видань поодиноких творів Шевченка, як от «Катерина», «Наймичка», «Тополя», «Назар Стодоля» та ин., які розходилися в масах. Після 1917 року з'явилосся ще кілька видань «Ксбзаря», як на території України (в Катеринославі), так і за кордоном (в Берліні, наприклад); революція дала можливість користуватися й тими автографами Шевченка, які раніше були неприступні, а тому

бачимо спроби видання творів Шевченкових по виправленню їх цими автографами. Розуміється, останнє можливо робити тільки на Україні, і ми бачимо таку спробу з боку Ізремії Айзенштока, під редакцією якого випущено денника в цілому його вигляді, з дуже цінними примітками та зауваженнями, а також два томи поезії, де подано текст значно змінений в порівнянні з друкованими до того часу текстами. Варто уваги й те, що Айзеншток не уживав званої для нас назви «Кобзарь», а дає простий заголовок: «Поезії». Мусимо сказати, що науково перевіреного тексту творів Шевченка та наукового видання їх ми ще й досі не маємо і досі мусимо користуватися ним в тому вигляді, який надавали йому різні попередні видавці «Кобзаря» чи то під впливом цензурних умов, чи з бажання «поправити» поезії Тараса Шевченка.

В безпосередньому зв'язку з виданням творів Шевченка стоїть критичний дослід над текстами його поезії, критично-наукове усталення його та висвітлення творів з ідейного боку. В цьому напрямі працював довгий шерех наших діячів. Куліш П., О. Кониський, М. Драгоманів, Ів. Франко, В. Доманицький — ось ті особи, що провадили зазначену працю до 1917 року. В наші часи багато працюють в наміченому напрямі: акад. С. Смоль-Стоцький (з його праць згадаємо: «Ритмика Шевченкової поезії»), акад. С. Ефремов, прсф. Л. Т. Білецький («Черниця Марьяна»), Іер. Айзеншток, далі Вл. Дрошэнко, П. О. Бгицький та ин. Не мало зроблено згаданими дослідувачами, але-ж все це тільки підготовчі кроки до видання того критичного огляду творів Шевченка, про якій мріяли друзі поета в день його смерті. Це завдання часу та будучих поколінь, що, під впливом переможних подій, краще розумітимуть пророчє слово Тараса Шевченка та те, як він собі уявляв будучину Рідного Краю. На долю будучого покоління випадає й складання найкращої біографії поета. Правда, ми маємо його біографії, написані М. Чалим та О. Я. Кониським, але ж з того часу, як вони вийшли, з'явилася сила нових матеріялів та зрісток про великого співця України, почасти змінився навіть погляд на нього, і через те необхідно бажати нової біографії, деб об'єктивно та науково було опрацьовано життя та діяльність поета, показано його грандіозну постать та ідейну глибину його творчости, а для цього потрібні інші часи, інші обставини, навіть інші люде...

II.

Зараз же по смерті Т. Шевченка наше громадянство починає виявляти велику пошану до його пам'яті й урочисто, прилюдно, справляти по ньому поминки. Громадянство в данному разі виконувало заповіт поета:

І мене в сем'ї великій ...
Не забудьте пом'янути
Незлим, тихим словом —

і пом'януло, де та як могло.

Коли пішла чутка про смерть Шевченка, українські землі по обидва боки Збруча одгукнулися словами жалю та пошани до його пам'яті. Львівська «Правда» та російські часописи на Україні (бо тоді українських не було) свідчать нам про це. В деяких містах (як то у Полтаві) одправлено прилюдні панахиди. Перша-ж річниця смерті Тараса Шевченка вже святкується нашим громадянством, а в Харькові навіть надзвичайно урочисто. Потроху й поволі скрізь поширюється звичай 26-те лютого робити днем смутку та вшанування пам'яті поета. В газетах появляються присвячені Шевченкові статті. Редакція «Кіевскої Старини» з моменту свого виходу виробляє традицію щорічно присвячувати Шевченкові другу свою книжку. Панахида по Шевченкові правиться скрізь, де тільки можна, про що оповіщається все громадянство. Увечері одбуваються зібрання, концерти, вистави, з докладами про поета, остільки то було можливо, з декламаціями та співами на слова Шевченка. Коли адміністрація не дозволяла таких зібрань, що часто траплялося, вони одбувалися нелегально. Бували випадки, що такі «Шевченківські вечори» одбувалися не в самий день смерті поета, а пізніше, а все таки одбувалися, бо український загаль виявляв виразне незадоволення та осуд проти тих осередків, де українські гуртки не додержувалися такої традиції. В пресі появилися докладні справоздання про «Шевченкові свята», а в де-які роки робилися загальні огляди того, як пройшли шевченківські дні по цілій Україні, що підвищувало значіння таких свят в очах громадянства. Тоді-ж, на святах, встановився звичай співати обов'язково «Як умру, то поховайте мене на Вкраїні» й вислухувати цей заповіт вставши з місць, а не сидячи. З-за політичних обставин, шевченківські свята в межах Австро-Угорщини одбувалися вільніше й з меншими перешкодами, ніж на російській Україні; але-ж наддніпрянці твердо домагалися таких свят, і вони стають звичайним і нормальним явищем не тільки по містах, а після 1905 року навіть на селах. «Просвіти», що виникли на наддніпрянській Україні з кінцем 1905-го і початком 1906-го року, спричиняються їх росповсюдженню по селах. Саме тоді зростає й російська реакційна преса, що розпочала похід проти українства взагалі і шевченківських свят зокрема. Преса ця впливає й на місцеву адміністрацію, яка забороняє навіть і панахиди за Шевченка. Так було, наприклад, в Київі 1912-1913 р. р.; за те тоді виникали тут вуличні демонстрації, які кінчалися арештами та примусовим розгоном натовпу. Та такі перешкоди тільки збільшували охоту до влаштування цих свят, що мали велике виховуюче значіння. На таких вечірках читалися реферати про життя, діяльність та значіння Тараса Шевченка, декламовалися його твори, співалися положені на ноти М. Лисенком та іншими композиторами слова-ж Шевченка, а все це робилося з тою метою, щоб ознайомити слухачів з українським національним гнієм, показати надзвичайну красу та високу художню вартість його поетичних творів, прищепити любов до рідного слова, збудити національну свідомість. В тодішніх умовах життя більшість громадянства тільки на таких святах бачила прояви українського національного руху, помічала невпинну працю над його поглибленням та поширенням, набіралася бадьорости та певности в

Дереворит роботи паяни Марти Фоща.

З приватньої збірки М. Ковальського.

успіху нашої ніби-то безнадійної справи. Особливо урочисті свята підготовляло наше громадянство в 1911 році — з нагоди 50-ої річниці смерти поета, та в 1914 р., — з нагоди сотої річниці його народження. На території Галичини це свято пройшло добре, тут «свято розлилося, як море» (так писала київська «Рада»), але-ж на Наддніпрянщині свята мусіли пройти скромно, як звичайно. Тільки випадково чисто в 1914 р. свято одбулося надзвичайно урочистим способом в Катеринославі. Незрозуміло чому, з ініціативи тутешньої «Просвіти», губернатор дозволив закласти громадський комітет для влаштування шевченківського свята. Здобуто було відповідні кошти, взято найкраще в місті помешкання (в т. зв. Англійському клубі), і свято пройшло з великим моральним успіхом. Проспівано хором, з участю присутніх, «Заповіт» і прочитано два змістовних реферати про релігійні погляди Шевченка та його славіанфільство, а потім заслухано довгу низку устних і писаних привітань. Серед присутніх було багато селян та робітників з околиць Катеринославу, що явилися в значній кількості, делегації од філій «Просвіти», молочарського союзу, кооперативів та ин. організацій. Більшість їх з'явилася в народньому убранні, з вінками, прикрашеними жовто-блакитними стрічками. Вони по черзі підходили до поставленого на високому постаменті, серед зелених, псгруддя Шевченка, говорили промови і клали свої вінки. Присутні на святі представники російського громадянства були сильно здивовані появою на святі справжніх селян, які наочно маніфестували своє українство й свідчили, що українською справою цікавиться не одна тільки «купка інтелігенції»... Серед писаних привітань було багато телеграм з Київа, Одеси, Петербургу, Варшави та інших міст. Особливо гучні оплески викликали телеграми такого змісту: «Кайдани рвуться — слава Ксбзареві. Кармелюк». — На свято прийшло кілька членів місцевого «Союзу русского народа», щоб счинити скандал. Але-ж з боку українців було вжито відповідних заходів, і діло сбійшлося без інцидентів. — Успіх цього свята засхотив членів громадського ювілейного комітету, і вони збиралися влаштовувати такі свята й по селах, але-ж губернатор поспішив закрити комітет на тій підставі, що його утворено для впорядження свят лише в самому Катеринославі, намічене свято вже пройшло і тому існувати комітетові вже нема потреби.

Повна свобода впорядження шевченківських свят прийшла тільки з революцією 1917 р. та утворення самостійної Української Держави. Тепер вони одбуваються скрізь й навіть стають обов'язковими, бо українське правительство проголосило 25-те лютого (день народження Тараса Шевченка) і 26-го лютого ст. ст. днями державно-націонльних свят. Про якісь обмеження тепер не може бути й мови. З того часу відкрилася повна можливість надавати ім'я поета різним установам, школам, улицям і т. д., тоді як раніше все це було заборонено. Не раз робилися спроби присвятити хоч одну початкову школу імені Тараса Шевченка, але вони кінчалися невдачами, бо влада не дозволяла того. Ніде на Україні не було назви вулиці з іменем Шевченка (окрім Київа, де була Тарасівська ул., назва якої пройшла мало не контрабандним способом). До 1917 року з іменем Шевченка бачимо тільки Наукове

Т-во у Львові та в Петербурзі т-во допомоги студентам, що походили не з України, а з «Юга Россії»... На далі вже нема такого обмеження, й перша українська гімназія в Києві, що виникла в березні 1917 року, називається іменем Шевченка.

Українська еміграція, роспорошена по різних країнах, твердо додержується звичю шанувати пам'ять великого Шевченка, і як свідчить досвід, скрізь влаштовує шевченківські свята по традиційному програмові. Зазначені свята морально зв'язують еміграцію з усім українським народом і піддержують віру в кращу будуччину нашої Батьківщини, бо сама поезія Шевченка, його огнене слово являються запорукою, що Україна незабаром встане з домовини й буде самостійною та вільною навіки і віки!

В. Б.

Де-що про етику Шевченка.

В «Записках Наукового Товариства ім. Т. Шевченка» в т. 99, що був виданий при кінці 1930 р., уміщено між иншим статтю акад. Смаль-Стоцького, одного з наших найглибших знавців Т. Шевченка та його творчости, яка торкається Шевченкової етики.

10 років тому в Києві вийшов збірник «Тарас Шевченко» — із статтю Є. Григорука під заголовком «Великий Бунтарь». В цій статті Григорука представив Шевченка справжнім розбишакою, приписав йому чисто розбишацькі інстинкти різні і морду. На ст. 15 того Збірника помістив він таке: «Такий же перелом у Шевченка видно й у відношенню до панства... Тепер в н ... бореться за п о м с т у , стає до боротьби проти їх. І характерно, що він по своїй бунтарській натурі не бачить иншого виходу в боротьбі проти панів, окрім старих засобів гайдамаччини: н о ж і в і в о г н ю ... Тепер же Варнак — селянин з Волині такими ж або лютішими засобами розправляється з своїми на цей раз панами і Шевченко йому симпатизує, виправдує його вчинки, накидає на них шати справедливости. Його варнак, що спочатку зарізав пана-ляха з-за власної кривди, ріже потім без розбору всіх панів, ріже і мордує без жалю

Я різав все, що паном звалось,
Без милосердя і зла, —
А різав так...

.....
Було мов жабу ту на списі
Спряжеш дитину на огні,
Або панянку білолицю
Розіпнеш голу на коні
Та й пустиш в степ...

І головне це робиться спокійно «без милосердя і зла», робиться як щось необхідне... Необхідність знищення панів і царів, взагалі, пануючих над трудящими, все більше вкорінюється в свідомості Шевченка. Коли він раніше закликав до Бога, то тепер закликає до бунту,

коли раніше у нього були сльози, тепер за злочинства одна кара: смерть, знищення».

Акад. Стоцький у згаданій статті показав усю несумлінність таких доказів і всю неправду Григорових поглядів. Свої висновки він спірав на аналіз ширшого матеріалу Шевченкових творів, ніж то робить Григоровук. Перед читачем повстають герої Шевченкових поем «Варнак», «Марина», «Між скалами неначе злодій», «Як би тоді довелось», «Як би ви знали, паничі», а також підносяться ті проблеми, що їх порушує та розв'язує наш геніяльний Кобзарь. Своім докладним та сумлінним аналізом Смаль-Стоцький переконує, що Шевченко скрізь у своїх творах є речником високих гуманних засад, речником правопорядку, основанийого на волі, справедливості і правді, християнській етиці, та що Григоровук наніс велику зневагу нашому генієві народньому, підсуваючи йому без найменшої підстави зовсім чужі йому й дикі суспільні й етичні засади.

«Як у всіх інших (національних, політичних), так і в соціальних справах і питаннях найвищим принципом у Шевченковому думанню є етика, власно ж християнська етика. Усі проблеми в їхнім психичнім корені зводяться у нього на етичні проблеми і розв'язка їх, як і їх найвища форма, має у нього етичний характер. Етичні категорії це властиві і основні категорії його думання».

З дальшого викладу виходить, що релігійність у Шевченка є найвищою формою людського життя, що сам Шевченко був людиною глибоко релігійною. То тільки в нас сліпа поверховість і повне нерозуміння Шевченкових думок розбуялися так, що роблять з нього безбожника, не добавляючи того, що у Шевченка Бог є синонімом правди-істини і правди-справедливості. Але разом з тим автор звертає увагу й на те, що глибока релігійність Шевченка не була звичайною церковною релігійністю. Релігією Шевченка стали могутні етичні ідеї науки Христа; він часто навіть воював з урядовою церквою («Іван Гус», «Кавказ», «Несфіти»). Шевченко кріпко вірив, що тільки перемога християнських етичних ідей в життю людському, в його практиці, врятує людство, знищить пекло на цім світі, принесе «і мир, і радість на землю людям». І «на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син і буде мати, і будуть люде на землі».

Для Шевченка — каже далі акад. Стоцький — «слово істини» і «любов брата» не були порожніми фразами. Він усією душею відчував, що любов брата, яку проповідував Христос, це не пасивність, не байдужість, а чинність, мужність і боротьба, не насильство, але боротьба за ті живі ідеї, боротьба проти всього, що їм противилося в людському життю. І ціле своє життя він за них боровся своїм натхненим словом. Шевченко твердо вірив, що діждемось таки колись, «і буде правда на землі». Це одна з великих ідей нашого народнього генія, яку лишив він Україні і її дітям у своїх творах, як свій заповіт: боротьба за моральне відродження України, за моральний правопорядок. Розбором і текстами з творів Шевченка автор обгрунтовує свої думки в цій статті дуже переконуюче.

Сама стаття, невелика розміром, основана на глибокому знанню

Шевченка, написана добірною мовою і стилем. Як своєю формою, так і змістом вона є майстерною працею, а її цінність збільшується ще й тим, що вона авторитетно спростовує безглуздя твердження ріжних, більших і менших, але дуже численних тепер Григорукив, які роблять із Шевченка простого розбишаку і безбожника, призначаючи йому місце майже що одесную Леніна...

Не можна жаліти, що ця стаття появилася в нашому найповажнішому науковому органі — вона написана цілком науково, але треба подбати, щоб вона була відомою не тільки вченим спеціалістам, а була ще видана і окремо, і в тисячах примірників розійшлася б серед наших людей. Такі праці допоможуть нам пізнати Шевченка й усвідомити його культ.

С. Н.

З діяльності Українського Педагогічного Товариства в Празі.

На сторінках «Тризуба» свого часу подавалися відомості про Українське Педагогічне Товариство в Празі. Це Товариство, саме молоде серед академічних організацій української Праги, утворилося допіру в 1930 році. Ініціативна група, що склалася з українських педагогів та культурно-просвітніх діячів, перебуваючих на еміграції в Чехословаччині, 22 квітня 1930 року досягла затвердження Земським урядом у Празі виробленого нею статуту, а 31 травня вже відбулися установчі збори Товариства. На цих зборах було конкретизовано завдання Т-ва, намічено план їх досягнень та обрано керуючі органи.

План своєї діяльності на ближче майбутнє Т-во накреслило досить широко. Тут увійшло: 1. урядження наукових засідань з доповідями та дискусіями, 2. скликання нарад та з'їздів, 3. організація виставок, бібліотек та видавництва, 4. урядження лекцій, курсів, конкурсів, 5. видання періодичних органів та ріжних публікацій з педагогіки, 6. співробітництво з аналогічними установами та організаціями, як українськими, так і чужоземними. До Управи Педагогічного Т-ва, якій доручалося дбати про здійснення наміченого плану, на тому ж засіданні було обрано: проф. Ст. Сірополка (голова), д-ра С. Наріжного (заступником голови), п. Зеленка (секретарем).

З того часу минуло 8 місяців. Формально закінчився перший рік діяльності Т-ва. Його Управа скликала річні загальні збори й подала на них звіт з діяльності Т-ва в першому році його існування. З представлених справоздань виявилася, що намічені завдання, такі звичайні для нормальних умов, є майже що нездійсними в обставинах еміграційної праці, а то, головно, через повний брак матеріяльних засобів. Але, з другого боку, виявилася, що й при таких несприятливих обставинах Т-во за недовгий час свого існування проробило значну працю і досягло певних наслідків.

Перш за все, в справах чисто організаційних. Воно значно розрослося. З ініціативної групи в кілька чоловік воно протягом відчитного часу збільшило склад своїх членів до 34 осіб. В цілях співпраці з іншими аналогічними організаціями нав'язано стосунки з педагогічними та культурно-просвітніми Товариствами Закарпаття й Галичини: «Просвіта» в Ужгороді й Львові, «Красвий Союз Руських Просвітних Товариств» в Ужгороді, «Взаємна Поміч українського вчителства» у Львові, «Рідна Школа» у Львові, «Руське Педагогічне Товариство» в Ужгороді, редакції педагогічних часописів і. т. д.

Крім того Товариство від початку розпочало й свою діяльність по накресленому планові. Виявилася вона тим часом у таких формах, які не вимагали більших коштів і були приступні для нього, — отже насамперед в улаштуванні прилюдних наукових засідань, з доповідями та диспутами. Таких засідань у минулому році (до 1 січня 1931 року) відбулося 3. Перше, 26 червня, було присвячене пам'яті П. І. Холодного з докладами-спогадами про небіжчика Ст. Сірополка, С. Русової, Р. Лісовського і Дм. Пасічника; друге — 27 листопаду (доклади І. С. Сірополка — «Педагогічний часопис «Світло» у Києві», 2. В. Сімовича — «Де-кільки питань з поля української літературної мови»); врешті третє, 18 грудня, з докладом доцента чеського університету д-ра В. Пршігоди «Шкільна реформа в Чехословаччині». Цим останнім докладом Т-во розпочало планове знайомство з організацією й постановкою справи народньої освіти в Західній Європі. Докладчик, один з авторів проекту шкільної реформи в Чехословаччині, познайомив Товариство з реформаційними проектами та їх переведенням в ЧСРеспубліці. З доповіді виявилось, що принцип реформи шкільництва в ЧСР й її колишня організація в УНР мають багато спільного; зате помічається значна різниця в способах переведення справи. Українцям особливо кинулася в очі та обережність, з якою реформаційну справу переводять у Чехії, — ніби за приказкою «сім раз відмірь, а раз відріж». У нас часто бувало якраз навпаки...

Докладом д-ра В. Пршігоди що-до знайомства з освітою в ЧСР Т-во не обмежилось. Саме на річному засіданні було заслухано ще один доклад — проф. педагогічного факультету в Празі д-ра Стейсканя, який стоїть на чолі педагогічного закладу головного міста Праги, про досліди над дефективними дітьми. Крім того, намічено кілька екскурсій для безпосереднього знайомства з постановкою справи в різних зразкових та досвідних педагогічних закладах.

Доклад проф. д-ра В. Сімовича на тему української літературної мови також розпочинає собою цілу серію. Сучасний стан розвитку нашої літературної мови притягає до себе увагу не лише самих спеціалістів. Досить поглянути на наш видання (особливо періодику), щоб не в а жарт жажнутися. В наслідок різних граматичних реформ, устійнення правопису, певної мовної уніфікації, ми нараз стали якимись малограмотними. В нашій мові закорінюються такого роду помилки, які її нівечать і яких позбавитися потім буде дуже тяжко. Проф. Сімович торкнувся лише кількох таких прикладів і їх ілюструє в та показав на літературному матеріалі наших класиків, як воно має бути. Виявилось, що до багатьох помилок ми вже остільки звикли, що їх майже що канонизували в літературній мові. В обговоренні цієї справи брав участь акад. Ст. Смоль-Стоцький. Було висловлено побажання, щоб цілий цей доклад було видано.

Відгукнулося Педагогічне Т-во і на біжучі події — на річницю, ювілей видатних осіб і установ то-що. Дуже болюче відчуло Т-во погром, завданий українцям в Галичині. З цього приводу на загальних зборах було ухвалено резолюцію протесту, яку опублікували і довели до відома чужоземних педагогів про розгром українського шкільництва та закладів народньої освіти в Галичині. Крім того, Т-во приєдналося в справі протесту до Українського Академічного Комітету.

Поважну увагу в минулому році (тай тепер) Т-во звертало на справу приміщення українських емігрантів на учительські посади на Закарпаттю. Т-во зверталося до відповідних чинників, інформувало кандидатів і загалом дбало про приміщення їх на посади. І в цьому відношенні заходи Т-ва мали позитивні наслідки.

Великим бажанням Т-ва було наложити свою видавничу діяльність, в цій справі Управа старалася насамперед роздобути потрібні кошти, на жаль, досі безрезультатно. Тепер переводиться акція в Америці. Сподіваються, що вона матиме успіх і тоді ця так важлива в завданнях Т-ва справа буде здійснена. В першу чергу намічено видання збірника статей, про історію й сучасний стан народньої освіти на українських землях.

С. Н.

Відгомін ювілею д-ра К. Крамаржа.

27-го грудня минулого року відсвяткував свій 70-літній ювілей відомий чеський політичний діяч д-р Карель Крамарж. Ім'я д-ра Крамаржа, як безоглядного русофіла й через те послідовного неприхильника українства, добре відомо нашому загалові. По цій причині для українського громадянства не буде зайвим довідатися, як саме пройшов цей поважний ювілей і як на нього реагувало чеське суспільство.

По зовнішньому боці ювілей д-ра Крамаржа був гучним і досить імпозантним. Частина приналежного до партії народньої демократії, що її віддавна зголовлює д-р Крамарж, заможного та впливового в колах інтелігенції й вищої буржуазії, грсмадського елементу зуміла з великою помпезністю відсвяткувати день 70-тих народин зтого улюбленого лідера. Але по-за цим партійним табором ювілейне свято не викликало екстазного натхнення й не об'єднало довколо себе цілого чеського загалу. Зокрема звернуло на себе увагу те, що де-які з привітань, що їх ювілят одержав був од чільних людей республіки, брєніли надто стримано, а іноді й сухо. Ця стриманість проглядала і в ювілейних замітках частини чеської преси, що в своїх критичних оглядах рєзцінювала питому вагу ювілята, яко політика й державного мужа, значно нижче, ніж то вона робила ще перед кількома роками. Найбільш барвистою, а разом з тим найбільш для нас, українців, цінною є коротка ювілейна згадка, що її умістив у ч. 10 часопису «Слов'янський огляд» за 1930 р. прєфєсор д-р Ян Славїк. Раніше ніж навести текст цієї замітки, я дозволю собі сказати де-кільки слів про особу її автора, так популярну нині серед ширшого загалу української еміґрації в Чехословаччині. До цієї популярности прєфєсора д-ра Славїка спричинився вихід у світ (кінцем 1930 року) його невеличкої книжки під наголовком «Російський уряд та український рух перед світовою війною», в якій автор, на основі своїх студій архивних матеріалів, подає історичний огляд усіх тих переслідувань, що їх зазнала українська прєса й ціла українська культура від уряду колишньої царської Росії на протязі часу від 1863 до 1914 року. Про цю працю профєсора Славїка читачі «Тризуба» вже поінформовані стислою, але змістовною рецензією п. доцєнта Садовського, що її вміщено було в ч. 260-261 часопису. Згадую нині про цю працю шановного автора лише для того, щоби виразніше окреслити перед читачем ідеологічне обличчя профєсора д-ра Славїка, який своєю спробою ознайомити чеське суспільство з історією української національної проблеми на основі студій автєнтичних історичних документів здобув собі таке велике узнання з боку нашого громадянства.

Ювілейна згадка проф. д-ра Яна Славїка про д-ра К. Крамаржа має такий зміст:

«Д-р Карель Крамарж, передовий чеський політик і проводир народньо-демократичної партії, доживає 27-го грудня 6. р. семидесятих роковин. Хоч за молодих літ ішов разом з Масариком, пізніше являє собою прєте, так би мовити, протилежний політичний тип. Маса-

рик лишився вірним засаді, що її висловив уже в першій своїй праці про Росію («Слов'янські студії»), а саме що любов до слов'янства має бути основана більше на пізнанні аніж на чутті. Крамарж проте дозволяє собі керуватися чуттям, нерідко однобічним. Турбується любов'ю до словянства, але на думці має Росію. Не є слов'янофілом, але руссофілом старого типу. Керуючись симпатіями та антипатіями, Крамарж завжди зумів знаменито ігнорувати факти, що розходилися з його теоріями. Доказом того є його обсяжна книга «Російська криза» (1921), що вийшла в російському та німецькому перекладах. Крамарж мав право зайняти негативне, а навіть і вороже становище супроти більшевизму, але жадний автор, що хоче серйозно писати про російську революцію, не може ігнорувати творів більшевицьких провідників. З Крамаржової книги видно, що з більшевицькою літературою (емігрантською й совітською) він ані псбіжно не обзнайомився. Зате довірився якійсь проти-більшевицькій брошюрі. Дев'ять років, що уплинули від видання «Російської кризи», показали, як Крамарж помилявся, вважаючи більшевицьку революцію ділом жменьки непатріотичних, злочинних та бсжевільних людей, що удержуються при владі лиш з насильством. Проти студії Едварда Бенеша «Проблеми слов'янської політики», Крамарж написав нервозну, полемичну книгу «В оборону слов'янської політики» (1926). В ній Крамарж полемізує також з Масариковою «Світовою революцією». Посилається в ній також на свою статтю «Про слов'янську політику». Я би лише зауважив, що є то книга, в якій Крамаржове однобічне руссофільство осягає свого вершка. Він турбується про майбутню «сильну» слов'янську Росію, але інші слов'янські народи (поляків, українців, болгарів, сербів) робить предмет своїх нападків. Яко вездь новослов'янського руху, Крамарж мав провідне слово на петроградській, пражській та софійській нарадах. У цій ролі підкреслював справедливий взаємовідносини по-між слов'янськими народами, але тими, хто перші порушили цю засаду, були як раз російські націоналісти з новослов'янського табору. У вступній статті до збірника «Слов'янство» (1912), що вийшов з ініціативи новослов'янського з'їзду в Празі, (1908), Крамарж змушений був гостро осуджувати поступовання Столипинського російського уряду супроти поляків. А проте, коли вибухла світова війна, Крамарж не спромігся представити визволення чеського народу інакше, ніж у тісній федерації з російською державою. Не відчував Крамарж, що тим власне передрішував долю поляків. Так само від гарної теоретичної засади, щоби слов'янин не пригнічував слов'янина якось дивно відбивається Крамаржова загроза, що майбутня «сильна Росія» упорається з українським сепаратизмом. Отже Крамарж аж до сьогоднішнього дня українців за народ не узнає. Тут старомодня уява «сильної Росії» перешкоджає Крамаржові бачити дійсність. Він не спроможній оцінити значіння українського руху для національного усвідомлення широких верств і не тямить, що культурний поступ українського люду знаменує для слов'янства більшу силу, ніж передвоєнна неподільна Росія з неграмотним та відсталим населенням

(Ростріл мій. Б. Л.) Незауваження очевидних істин є тим жалюгіднішим, що Крамарж належить до тих небагатьох людей, які ціле своє життя присвятили праці для ліпшої і безпечнішої будучини слов'янства. Але припущення, з яких він виходив, показувалися часто хибними, й через те розвиток подій ішов іншою дорогою, аніж він заповідав».

Уникаючи найменшої тенденційности, ми навмисне навели замітку проф. Славіка в цілому, не випустивши з неї і тих де-кількох рядків, що не мають для нас безпосереднього інтересу. Ми дозволили лиш собі ужити в одному місці рострілу, бажаючи тим зупинити увагу читача на найважливішому місці замітки. Немає сумніву, що в цілому ця невеличка замітка виглядає дуже змістовною і має високу вартість. Образ д-ра Крамаржа, як теоретичного ідеолога і практичного політика, закреслено дуже виразно. Рукою проф. Славіка цей образ змальовано з такою прецизійністю, що будь-які інші додатки для схарактеризування д-ра Крамаржа, як ідейного противника свобідного існування та розвитку слов'янських націй, стають зайвими. Цей черговий виступ проф. Славіка привітають усі ті, кому дорогі гасла братернього співжиття вільних слов'янських народів, а серед них і ми, українці.

Б. Лисяцький.

Замість фельетона.

В кімнаті емігранта Семена Петровича Дудки, що працює на цукроварні у м. Плевен в Болгарії, блищало світло, а сам він сидів коло столу з полумиском із стравою.

Під кінець вечері хтось загуркотів в двері. Дудка підвівся, вийшов і, побачивши, що це прийшли його приятелі — Іван Кобза та Микита Покришка, попрощав їх у кімнату.

Просунувшись у двері, Кобза та Покришка зняли шапки і вклонилися.

— Панові господареві, нехай Бог допомагає на все добре...

— Щастя і вам Боже, панове, — озвався Дудка і попрощав гостей сісти.

— Ви просто з цукроварні, панове?, — запитав Дудка.

— Та воно і просто, і манівцями, — одповіли гості. Всяко траплялося йти...

— А чи чули ви, пане Дудко, — спитав Покришка, що на цукроварні між емігрантами із «єдинаво рускаво народа» ведеться така розмова: «Ще за часів царату в «расейськом государстве», в його частині «Малоросії» українські діячі намагалися спанталити людей та вбити їм в голови якись незрозумілі для їх наззи: «Україна», «український», «українець». А спочатку революції зовсім пошилися в «українізатори»...

— А чого ж це ви не показуєте, озвався Кобза, — ну пострівайте, я доскажу: «Тепер же вони силою хочуть створити якусь самостійну українську державу та звести на сварку меншого брата із старшим...»

— Чув, чув і я цю розмову, — одповів Дудка. Але про це не слід

і турбуватися... Ви ж добре знаєте, що ця «єдинаво рускаво народа» голота з цукроварні за два злоті і батька продасть, сьогодні вона балакає за «єдінство рускаво народа», а завтра, як вичитає в своєму часописі «Возрожденіє» про якусь брехливу «інтервенцію» на Україну, то заспіває: «я вєдь радїлса на Акрайне», «пайдьом з вамі защіщать Акрайну».

— Та воно так, одповіли гості.

— Не в цій голоті річ. Це вже давно чувані та перечувані балачки, сказав Дудка. Ви ось яко мога прислухайтеся до вершків «єдинаво рускаво народа» та побільше читайте, то й будете знати, що за останні часи «вершки», або так звані «краса і гордость расейської еміграції», заворушилася і на сторінках преси ріжних політичних напрямків веде жваву полеміку, виявляючи особливий інтерес до українського питання.

— Та ми читали полеміку кн. А. Волконського, прсф. Лаппо та прсф. Мякотіна, відповіли гості.

— Ця полеміка все про те ж старе, заялозене, милі мої гості, сказав Дудка. А чи читали ви, панове, брошуру прсф. Біціллі? От тут новина. Одне сміховище!

— А що ж пише прсф. Біціллі?, — спитали гості.

— А пише він от що: «Українська нація, как колектівний індивідуум умерла. Ёйо нет между живими, а потому, когда вопрос заходит о независимом державном существовании Украины, то вопрос идьот не об сбереганії національново битія українськово народа, а о возстановленії єтого битія, о подлінном воскрешенії із мьортвих. Українці жєлают, по крайней мере поскольку дело касається русской «Малороссіи», — создать новий народ, новую націю, по образцу нації, некогда существовавшей ілі нет — єто особий вопрос, но во всяком случае нинє не существующей».

— Го-го, скрикнули гості. Та це проф. Біціллі з панталіку збився. Але воно мєже й добре, бо є ж в народі повір'я: що як кажуть про живого, що вмер, то буде довго жити...

— Так то воно так, але цим не все сказано, панове, — звернувся Дудка до гостей, ось обміркуйте добре все це, що пише «краса і гордость єдинаво рускаво народа», і ви прийдете до висновку, що всі ці Біціллі рєзійшлися з правдою і самі з собою, бо вони хоч і пишуть, що українська нація вмерла, але й самі не вірять в це. Вони зараз лютують, що їм за довгий час свого панування все таки не вдалося вбити українську націю. Вони тільки зараз з'ясували собі, що вона є в живих, що вона була в стані летаргії, а тепер прокинулася і вислизає з рук ката. Через те вони зараз обдурюють самі себе та намагаються ще когось пошити в дурні.

— Хіба прсф. Біціллі та всю «красу і гордость єдинаво рускаво народа» так хвилювало б та обходило б, як би українська нація вмерла?, — продовжував Дудка. Їм не дає спокою і примушує заворушитися та виявляти особливий інтерес до українського питання життєздатність української нації.

— Слова ваші правдиві, пане Дудко, промовив Покришка. Я тільки маю від себе додати: всі вони перелякалися, побачивши життєздатність української нації. І такий їх жах взяв, що вони виливають переполох полемікою, крізь шілини якої пролазить їх стремління затримати і не випустити з «ярма» народ, який перебував в ньому довгий час та працював на їх, лежебоків.

— Бачу вже, панове, озвався Кобза, що і я не втерплю і скажу від себе кілька слів. На папері можна писати яку хто хоче дурницю, але від такого марнотратства паперу тільки користь паперовим крамарям. Нас же, українців, та думаю що і інших народів, тепер вони не обдурять. Та нехай знають, що чим більше вони будуть писати та доводити, що українська нація вмерла і її немає між живими, тим скоріше вони побачуть, як відчиняється брама, за якою ховалися всі ті, що окрадали її до цього часу.

На хвилину всі три приятелі замовкли.

Кобза і Покришка встали з ослону і почали прощатися.

— Чекайте одну хвилину, дорогі мої гості, — промовив Дудка. Я хочу підвести рахунок нашій розмові і сказати всій «красі і гордості» російського народу ось що: Уявіть собі, що всі діячі українського руху, для яких ви вживаєте згірдливу назву «українізатори», тільки знаряддя для вияву національного ества українського народу. Уявіть собі, що було колись, як ви лічили український народ «малоросами», та минулося, що як колись Москві не вдалося, так і тепер не вдасться поховати українську націю в могилу, що звали «Малоросією». І хоч зараз ви тут, на еміграції, а там в Москві «червоної» інтернаціональна сволота, вживає різні засоби, щоб її знищити, але це не вдасться! Спізнилися! Уявіть собі, що українська нація невміруща і живчик свій завжди виявляє... Уявіть собі, що кожен з тих мільйонів, кого ви вважаєте мертвими, кожду хвилину пам'ятає:

«Не дайте Матері, не дайте
В руках у ката пропадать...»

Уявіть собі, що вже не за горами той час, коли український народ із зброєю в руках скине московське ярмо і в своїй самостійній державі заспіває:

«Ще не вмерла Україна...»

м. Варна в Болгарії.

А. Терещенко

3 ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ.

— Ознаки провалу молотовсько-сталінського курсу. — В Донбасі. — Транспорт. — Хлібозаготівлі. — Фінансовий план. — В партії. — Наближення кризи. — З совітських анекдотів. —

Ще недавно нам доводилося обговорювати останню зміну в совітській загально-союзній верхівці, яка привела до приходу до влади Молотова. Ще недавно ми спіялися над тими обіцянками про сугубу твердість со-

ціалістично-індустріаторського курсу, яку заповідав молотовсько-сталінський дуумвірат. Ще недавно були ми свідками тої хвилі радощів і захоплення, яка опанувала казюонну пресу з приводу чергового усунення з загально-союзного проводу чергових представників правого ухилу.

Все це було так недавно. А проте вже існують виразні ознаки того, що розчарування у славословів і оптимістів мусить наступити навіть раніше того, ніж можна було сподіватися. Ще раз в совітській дійсності справджується теза про те, що жадними декретами, жадними проголошеннями твердого курсу не можна скерувати господарський розвиток країни тими темпами і тими шляхами, які не відповідають рівневі розвитку її продукційних сил. За останній місяць ми маємо, не зважаючи на надзвичайне загострення совітської цензури, низку звісток і фактів, які свідчать про дальше різке погіршення в господарському становищі совітських держав, з окрема УССР.

* * *

Совітська преса констатує погіршення стану в кам'яновугільній промисловості. В січні вугільний Донбас дав нижчі темпи видобутку, ніж в грудні і листопаді. Коли у грудні пересічний добовий видобуток складає 116,5 тис. тон, то у січні він знизився до 108,2 тис. тон. Знизився у січні, рівняючи з груднем, процент механізованого видобутку. Як незадовольняюче стоїть в січні кількісна робота, так само є незадовольняючі показники якісного порядку. Собівартість вище планової по окремих копальнях, починаючи з 10 відс. (Червонодон) і кінчаючи 56,7 (Макіївська шахтоуправа). Перші дні лютого дають ще тривожніші ознаки дальшого зменшення видобутку («Ком.» ч. 38 з 8.11).

Ми умисне навели цілу низку даних, здавалося б, дрібних і другорядних, бо всі ці дані і всі ці симптоми є дуже характеристичними. Маємо ми уперше після ряду місяців, починаючи з осені, зниження, а не збільшення видобутку, погіршення, а не поліпшення становища. Після літнього прориву, коли в липні і серпні цифра видобутку в Донбасі стала катастрофічно спадати, на Донбас було звернено всі сили і вся енергія совітської влади. Після досить довгого періоду повної розгубленості, коли совітські чинники для «поліпшення» становища вдавалися до діаметрально протилежних і суперечних заходів, в результаті інспекторської поїздки Молотова був знайдений той чудодійний засіб, який мав врятувати Донбас; цим засобом була механізація видобутку кам'яного вугілля. І дійсно, на протязі останніх трьох місяців, в результаті спровадження на Донбас великого числа врубних машин, цифри місячного видобутку відносно зростають. Вони, правда, лишаються далеко за планом, але все таки відносно поліпшення має місце.

Не треба було бути пророком, щоб сказати, що таке поліпшення буде тільки часом. Механізація видобутку, переведена в широкі розмірах, вимагає тих господарських передумов, яких на совітській Україні нема. Вона вимагає тих кадрів кваліфікованих робітників, які вміють поводитися з машиною; вона вимагає досвідчених інженерів, які вміють організувати процес продукції; вони вимагають існування цілого ряду промислових підприємств, які можуть забезпечити неперервність ремонту зіпсутих машин, правильність і регулярність постачання запасових частин. При існуючих в УССР умовах ефект механізації міг бути лише тимчасовий. Але все таки трудно було сподіватися, що перебої почнуться так швидко; проте січневі дані свідчать власне про це.

Становище в кам'яновугільній промисловості ускладняється опріч того абсолютно незадовольняючою роботою залізниць. Так, газети повідомляють: на вантажних станціях і глибинних пунктах скупчилося коло 33.000 вагонів невивезеного вугля. Запаси зростають зо дня на день. Добовий видобуток вугля і антрациту в районі становить 2.000 вагонів, а фактично відвантажуються 1.400 вагонів на добу («Ком.» ч. 27 з 28.1).

В результаті такого становища з кам'яним вуглем в Донбасі в цілому

совітському союзу зріс і збільшився вугільний голод. Встановлюються спеціальні голодні норми споживання палива, як для приватного опалу, так і для промисловости. Переводяться органами ППУ спеціальні обслідування по промислових підприємствах і по домових управліннях скільки де витрачається палива і винних тягнуть до відповідальности.

* * *

Утруднення в кам'яновугільній промисловості йдуть поруч з великими ускладненнями в інших галузях народнього господарства. Набрало передовсім цілком катастрофичного характеру становище в транспорті. «Комуніст» ч. 36 з 6.ІІ.31 р. сповіщає: наслідки роботи транспорту України третьої декади січня незадовільні. Загальний план виконано на 61 відс. Завдання навантаження вагонів виконано на 59 відс. Спізнення пасажирських потягів третьої декади січня на залізницях України ще збільшилося. Відсоток за розписом відправлених потягів цієї декади становив на Катеринославській залізниці — 11 відс., Півд.-Західній — 47 відс., на Південній — 29 відс. Навіть урахувавши вплив стихійних причин слід відзначити, що головні причини незадовільної роботи транспорту — слабка труддисципліна, нерозпорядженість залізничного персоналу, розхлябаність в проведенню ремонтних робіт. В змаганнях поліпшити роботу транспорту совітська влада вихте од кількох місяців видає накази і розпорядження один суворіший і категоричніший од другого, але проте в результаті маємо все дальше погіршення становища на залізницях. Не справдилися надії совітської влади на успішне і швидке переведення хлібозаготівель. Самовпевнені заяви, які свого часу робилися про те, що річний план хлібозаготівель буде закінчений до жовтневих свят, тепер забуто цілком і вповні. До 25 січня здійснено лише 92 відс. річного плану хлібозаготівель, причому в січні хлібозаготівлі фактично припинилися («Ком.» ч. 32 з 2. І.). Є всі підстави гадати, що це припинення хлібозаготівель є не так наслідком опору куркуля, на який посиляються большевики, як наслідок повної відсутности на селі скільки небудь значніших запасів хліба. План хлібозаготівель був збудований большевиками в надзвичайно високих розмірах. Збільшеними хлібозаготівлями і форсуванням експорту хліба большевики хотіли полатати свої господарські дірки, яких у них так багато. Цей план їх не вдається, країна не може дати того, що виходить по-за її матеріальні і продукційні можливості.

Так само зле й на іншому ударному відтинкові большевицького господарського фронту — в області мобілізації коштів. В особливому кварталі совітськими чинниками було звернено увагу на ті катастрофічні наслідки, які несе за собою дальше поширення інфляції і в зв'язку з цим було спеціально виділено справу в найширших розмірах мобілізувати кошти самої людности — стягти з неї максимум грошевих коштів. Перебіг цієї кампанії, розпочатої з листопада місяця в постанові президії всеукраїнського центрального виконавчого комітету, опублікованої в ч. 30. «Комуніста» оцінюється так: перебіг виконання квартального плану за перші 20 днів січня доводить, що чимала частина райвиконкомів, місьрад, кооперативних та громадських організацій, — недооцінили значіння мобілізації коштів у 1931 році, припускалися послаблення темпів, не зуміли щільно пов'язати цієї першочергової справи з іншими господарсько-політичними кампаніями, не використовують піднесення в перевибірчій кампанії політичної активности широких мас робітників, колгоспників і незможницько-середняцьких мас для виконання планів мобілізації коштів. Наслідком цього темпи виконання фінансових завдань різко підупали, становлячи на 20 січня виконання 11,8 відс. квартального плану. Особливо незадовільне надходження готівки з позики «п'ятирічка за чотири роки» та вкладки до ощадкас, а так само виконання планів збіжжю колгоспцентру, с.-г. кредиту (36 міль. заборгованости), промислової та сільсько-господарської кооперації.

Ми взяли дані з останніх тижнів з найбільш важливих ділянок госпо-

дарського життя. Скрізь стрічаємо тотожні явища. Скрізь бачимо, що зміна в совітській верхівці не принесла навіть короткотривалого поліпшення. І цей висновок ми одержуємо на підставі аналізу даних совітської преси, яка тепер перебуває під надзвичайно суворою цензурою.

* * *

Дуже показним для вияснення теперішньої ситуації, яка виникла в результаті молотовсько-сталінського дуумівірату, є такий факт, що в совітській пресі знову ми зустрічаємо численні звістки про те, що та чи інша партійна організація підпадає розкладницьким настроям і не додержує генеральної лінії, знову стрічаємо ряд відомостей про все нові й нові виключення з партії. Вступна «Комуніста» ч. 32 з 2. II одмічає «ганебне» явище, що в січні на місцях панували у відношенні до хлібозаготівель демобілізаційні настрої в партійних совітських, кооперативних та заготовчих органах. В зв'язку, очевидно, з цим в тому ж числі «Комуніста» оголошено постанову ЦК КПБУ про відкликання з хлібозаготівель тринадцяти уповноважених ЦК «за явну незадовільну роботу в справі хлібозаготівель, за виявлену нездатність на ділі боротися проти право-опортуністичної практики самопливу в місцевих організаціях, за припущені вагання в большевицькому натиску на куркуля». У Врядівській районній організації за надіслання до центру брехливих, більш як у два рази збільшених даних про хлібозаготівлі виключена з партії ціла районна партійна верхівка в кількості чотирьох чоловік («Ком.» ч. 33 з 3. II). В Згурівській районній парторганізації виключено з партії двох чоловік, як агентів куркуля, а чотирьом оголошено суворі догани («Ком.» ч. 34 з 4. II).

Подібні звістки тепер знову починають являтися в більшій кількості і нотування відомостей тотожного змісту можна було б продовжити. Свідчать вони про те, що оголошенням твердого курсу сучасній совітській верхівці не вдалося спинити неминучих і закономірних процесів розкладу. як на господарському, так і на партійному фронті. Закони життя роблять своє.

Часами, читаючи енунціяції теперішніх совітських потентатів, одержуєш вражіння, що вони остільки виразно здають собі справу в повній безнадійності своєї ситуації перед цими невблаганими законами життя, що не можуть заховати цього навіть при публичних виступах. Бо про що інше свідчать, наприклад, такі несподівано щирі признання і запитання Сталіна на всесоюзній конференції працівників промисловости: «В нас часто думають, що керувати — це означає підписувати папери. Це сумно, але це факт. Іноді мимоволі згадуєш помпандурів Щедрина. Пам'ятаєте, як помпадураша молодшого помпадура: «не дамай голови над наукою, не доходить до діла, нехай інші роблять це, це не твоя справа, твоя справа керувати і підписувати папери». Треба визнати на сором нам, що й серед нас, серед большевиків, є не мало таких, які керують способом підписування паперів. А ось щоб дійти до справи, опанувати техніку, стати господарем справи, що-до цього — ніні».

І далі: Як могло статися, що ми, большевики, які зробили три революції, вийшли з перемогою з жорстокої громадянської війни, розв'язали величезне завдання утворення промисловости, які спрямували селянство на шлях соціалізму, як могло стати, що у керовництві виробництвом пасуємо перед папірцем?» («Ком.» ч. 36 з 6. II).

Коли на тлі безнадійного господарського і політичного становища, через два-три місяця після оголошення твердого курсу, совітський диктатор не знаходить нічого кращого, як ставити гамлетовські питання, через що ми спасували, це симптом дуже виразний і показний. Очевидно життя, після останньої зміни совітської верхівки дає большевикам дуже корисний перепочинок. Події продовжують розгортатися.

* * *

Закінчуємо анекдотичним фактом, який дуже виразно характеризує те, що діється зараз в УССР. В ч. 20 інформаційного бюлетеню ВЦКС'у

з 31. XII, надрукованому в 15.000 примірників і розісланого до всіх районів УССР, оголошено постанову правління ВЦКС'у, в якій значиться: «надаючи важливого значіння справі негайного впорядкування питань, що зв'язані з забірними документами... та щоб забезпечити максимальне зловживання з забірними документами». Цю постанову в оригіналі в такій редакції підписало правління в складі п'яти чоловік, здали до друкарні, коректували, видрукували і розіслали, і лише одна з районних рад звернула увагу на оригінальність редакції цієї постанови.

Ця постанова, яка характеризує докладність роботи совітського апарату, оповіджена в постанові колеги НК РСІ УССР, яка надрукована і в ч. 29 «Комуніста» з 30. I.

В. С.

3. міжнародного життя.

— Італо-французька морська згода.

Цілком несподівано для широких політичних кол Європи сталася згода між Францією та Італією що-до морського озброєння цих держав та до сили їх флот; посередником між сторонами був англійський міністр закордонних справ, чи вірніше — Британське адміралтейство.

Як відомо, рік тому назад відбулася в Лондоні конференція п'яти найбільших морських держав: Сполучених Штатів Північної Америки, Англії, Японії, Франції та Італії. Про неї говорилося свого часу на цьому місці. Завданням тої конференції було встановити відносну силу флотів вказаних держав, аби, по-перше, припинити в той спосіб, — принципні, на певний час, можливість морського між ними суперництва; по-друге, — аби прочистити дорогу для праці світової конференції що-до загального озброєння, давно вже задуманої Лігою Націй; по-третє, нарешті, зби зеконотити в державних бюджетах великі сума, що їх вимагає будова модерних військових кораблів та які зараз такі необхідні для боротьби з тяжкою економічною кризою, що нависла за останні роки над цілим світом.

Лондонська конференція мала надщерблений успіх. Три найбільших держави — Сполучені Штати, Англія та Японія, що-права, зговорилися між собою до кінця. Вони встановили для себе точні контингенти морської сили: Англія та Америка — однакові між собою, Японія — трохи менший. Проти тих контингентів не висловилися ні Франція, ні Італія, але між собою ці дві держави не погодилися: Італія бажала собі мати флоту рівну з французькою, Франція стояла на тому, що її флота має бути більша за італійську. На цьому конференція і розійшлася.

Італо-французька незгода самим фактом своім розбивала і згоду англо-американсько-японську, ліпше сказати — робила її умовною. Справа в тому, що Англія, згоджуючися на певний для себе флотський контингент, мала на оці те, що вона все ж мусить, згідно з своєю традицією, бути сильнішою за всякі інші — дві найбільші морські держави Європи. Коли б Франція та Італія погодилися на вказані для них на конференції контингенти усе було б гаразд, бо англійська традиція тим не була б порушена. Але за їх незгодою Англія втратила в тому певність, і тому й додала до протоколу конференції заяву, згідно з якою, вона залишала за собою підвищити свій контингент на той випадок, коли Франція та Італія, конкуруючи між собою, надто посилять свої флоти. Ця оговорка, в свою чергу, тягла за собою право для Америки підвищити свій контингент, аби мати рівну з Англією флоту; так само й Японія діставала вільну руку, аби її флота не стала нижчою за ту норму, яка була їй визначена на конференції.

Таке неозначене й непевне становище було надзвичайно неприємне для всіх п'яти держав, що приймали участь у Лондонській конференції,

але для європейських її членів воно було впрост непереносним. Для Франції та Італії морське їх сперечання стало елементом державного престижу, й обидві держави стали готуватися до виконання нових великих морських програмів, і це в той час, коли тяжке економічне становище, особливо в Італії, вимагало не збільшення державного бюджету, а навпаки — зменшення його на крайній економії й стриманості що-до видатків. З другого боку, це отруїло політичну атмосферу Європи, бо ж, як відомо, вказаний конфлікт в значній мірі спричинився до того, що Італія, шукаючи собі союзників, переорієнтувала свої міжнародні відносини з заходу на схід і вступила в приятельські стосунки з такими державами, як Німеччина та СРСР, що їх політика спрямована на ревізію європейських кордонів, тоб-то в останньому обрахункові — на війну чи, що найменше — на ослаблення Франції та її союзників на сході та в середині Європи. У повітрі, так мовити, запахло порохом, і місцем конфлікту наче б то в першу чергу мало стати Середземне море, на берегах якого лежать життєві інтереси обидвох конфліктних держав — Франції та Італії.

Але немає такого моря в світі, в якому не була б заінтересована ще й Британія, а Середземне море являється центральною лінією її комунікації з цілим сходом, з її східними володіннями, з її східними заоканськими ринками. Середземним морем йдуть до Англії нафта з Іраку та з Перської затоки, хліб та сировина з Судану, з Індії, з Австралії, з Нової Зеландії. Тим самим шляхом йдуть з Англії її промислові вироби до всіх її східних імперських ринків, до Китаю, Японії то-що. Збройний конфлікт на Середземному морі примусив би Англію повернутися ще раз до старого морського шляху — не через Суец, а наввруги Африки, а це було б для неї не тільки колосальною втратою часу й грошей, але й загрозою втрати східних ринків, де вона має таких небезпечних конкурентів, як Америка та Японія. Крім того, це означало б для Англії колосальні втрати в її корабельному промислі, бо, крім італійських та французьких, майже всі середземно — і чорноморські порти обслуговуються англійською торговельною флотою. Але коли б навіть і обійшлося без збройного конфлікту, то вже один факт необхідності збільшити власну флоту, наколи б Франція та Італія збільшили свої, був би зраз для Англії великою бідою. Бо переживає зараз ця могутня держава фінансові і економічні труднощі, мабуть такі найбільші за цілу свою історію, і накладати на англійський бюджет нові тягарі, а на громадян — нові податки, не звяжеться на сьогодні навіть її соціалістичний міністр фінансів Сноуден, той самий, який ще якийсь сім-вісім літ тому назад співзвучав хвалу російським більшовикам, публічно пропонуючи англійцям піти в сліді московських комуністів.

Не диво тому, що до італо-французького морського конфлікту Англія поставилася як до свого власного. Британська дипломатія невпинно, хоч для стороннього ока і не дуже помітно, цілий рік працювала в Парижі, Римі, Вашингтоні і Токіо, аж покине досягла того, що звела противників очі на очі і злагодила їх наче б то незамирене сперечання.

На чому погодилися Франція і Італія? Подробиці застаються поки що офіційно невідомі, аж до того часу, коли, крім трьох європейських держав, ухвалять принципи тої згоди і дві заоканські, тоб-то Америка й Японія. На той час, як друкуватимуться ці рядки, вони мабуть будуть уже розпубліковані, але справа не в них, бо то будуть лише цифри тонежу кораблів тої та іншої категорії і оцінувати значіння тих цифр посилі буде лише морський спеціалістам. Для ширшої публіки досить і того, що відомо вже й зараз. Обидві держави уступили де-що з попереднього свого становища; Італія зреклася своєї вимоги мати флоту, рівну з французькою; Франція подекуди обмежила загальну суму тонежу своїх бойових кораблів. І зроблено ті уступки в такій мірі, що це стверджує згоду Англії, Америки та Японії на Лондонській конференції і закреслює додану до тої згоди вказану вище англійську оговорку.

Наслідки тої згоди? Один із них — близький, реальний, наявний для всіх, — це той, що вказані п'ять великих морських держав дістали на

певний період, так мовити, економічну передишку, бо їх морські бюджети стабілізовані однині на довгий час, не потребуючи зміни і надвишків. Особливо виграють на тому зграз Англія, Італія і почасти і Японія, тоб-то держави, найбільше обтяжені економічною кризою. Це — єдиний наслідок, що його можна назвати безсумнівним уже й зграз. Оптимістична частина європейської преси, звяжючи факт італо-французької згоди, знаходить тих наслідків більше, але всі вони, коли взяти їх не відокремлено, а в зв'язку з загальними лініями міжнародних взаємовідносин, зараз же дістають біля себе знак запитання.

Так, мовляв, згода та розчистила шляхи до скликання світової конференції в Женеві що-до обмеження озброєння. Це — правда, поки тої згоди не було, сіма можливість цієї конференції висіла в повітрі, бо чого варто саме суходольне обмеження, коли воно не йде в супроводі обмеження морського? Тепер уже можна скликати до Женеві представників усіх держав світу для пацифістських нарад, міркувань та резолюцій. Але чи розчищена тим дорогою для справи змирення не то що цілого світу, а хоч би самої тільки Європи, або навіть ще ближче — самих Італії та Франції?

Щоб не говорилося в пресі, на це запитання можна дати лише негативну відповідь. Величина армій та флотів — це лише зовнішній вияв розподілу внутрішньої сили держав, а бажання мати їх такими чи иншими відповідає зборонним чи наступним державним тенденціям. Ці тенденції в Європі такі незалагоджені, такі протилежні і такі згострені, що замирити їх словесними конференціями, не зймаючи сучасної політичної карти нашого суходолу, — річ мабуть таки безнадійна.

Не будемо говорити про схід Європи з його безнастанною, що-денною небезпекою війни та світової революції, — небезпекою, яка лише збільшиться від того, що до Женеві ще раз прийдуть товариші з Москви; промінемо взаємовидносини Польщі і Німеччини, прйдемо над незмиреними ще й досі інтересами цілого клубка середньєвропейських держав. Спинимось коротко лише над тєю, найменшою для Європи небезпекою, яка наче-то допіру що залагоджена — над незгодю італо-французькою. Залагоджено тут не саму незгоду, а всього тільки один із гострих виявів її. Причина ж її, як була, так і зостається непорушеною, бо лежить вона по-за можливість дипломатичного лікування, в настроях певних кол італійських, заворожених на довгий час фашистськими ідеалами італійської величі, римського панування на Середземному і Чорному морях і т. и.

Доки існуватимуть ті настрої, доти становище зостанеться небезпечним, доти при кожній нагоді вставати будуть і гострі вияви її, на кшталт того, який тими днями залагоджено. Безпосередньої небезпеки для Франції в тому нема. Французька республіка на сьогодні і надовго ще матиме надміру сили, — військової, фінансової і всякої иншої, аби протистати кожному можливу нападу і оборонити себе і своїх союзників. Але загроза для Європи остається загрозою, бо ж не всі такі тверді і стабілізовані, як благословенна Франція. Європейські пацифісти радіти почали надто завчасно. Це вже видко хоч би з того, що майже другого дня після підписаної італо-французької згоди італійський посол в Москві урочисто завіряє тов. Литвинова в тому, що приятельське ставлення Італії до СРСР зостається й надалі незмінним і неспрушеним. Чи зроблено таке саме завірення, скажемо, в Берліні, не знати, але можливо, що там його й не треба було робити. Бо ж німці таки за москвинів розумніші.

Observer.

3 преси.

Останніми часами в українській пресі можна помітити занедбаня добрих літературних звичаїв. Замість коректної і порядної, нехай хоч якої гострої, ушіпливої та пристрасної полеміки з своїми політичними

супротивниками дуже часто бачимо ми, особливо в де-яких виданнях молодшого віку, дрібне шулерство та несумлінність. Єсть проте органи старі, що їм цього гриху закинути, здається, не можна було. За такий орган вважали ми досі і «Літературно-Науковий Вістник». Аж ось в останньому числі (за лютий с. р.) в статті п. О. В. «Старі мрії і нова дійсність» знаходимо ми наприкінці, на наше здивування, таке речення, яке не може не викликати обурення:

«Ось що ми мусимо мати на увазі, а не «федералізм» «Тризубів» чи «Пролетарських Правд». Ось якою буде дійсність, до якої йдемо».

Поставити «Тризуб» поруч з «Пролетарською Правдою» — це впрост непристойність, несхайна й образлива. Залишаємо ми цю непристойність на сумлінні автора, який сам добре знає, що жадних підстав до такого сопоставлення нема і не може бути. А далі, як сміє він закидати «Тризубові» — федералізм? Єдине, що можна припустити, що це *l'arsus salami*.

«Літературно-Науковий Вістник» повинен — або чесно визнати свій, скажемо м'ярко, необережний недогляд і спростувати свою помилку. Або, коли ні, то нехай він доведе, хто, коли, де і якими словами на сторінках «Тризуба» проповідував федералізм. Інакше доведеться і цей журнал однести до тієї категорії видань, що про неї ми говорили на початку замітки. Трохи почекаємо.

* * *

«Діло» ч. 42 з 25 лютого с. р. містить велику статтю п. Заліпського, присвячену новій книзі «La vie de Mazerpa», що її написав І. Борщак та Р. Мартель*). Автор статті —

«на літературного критика невихований і на історика невивчений», —

як він сам про себе пише, — проте вважає себе, видко, за великого політика і дуже рішучий і сміливий у своїх присудах. Він вітає українське громадянство

«з появою книги, якої значіння — в цьому сумніву бути не може — переходить межі бібліографічного факту, а підноситься на висоту національного й політичного діла».

Взагалі «невихований» і «невивчений» автор «Політичного діла» (так зветься стаття) не знає міри у вживанню суперлативів і в своєму панагеріку передає куті меду. Ну, то його думка. Така його оцінка твору, якого не бачили од

«часу Орликів, а то й Ярославів»!

*) Свого часу ми цілком об'єктивно одмітили «La vie de Mazerpa». коли цей твір друкувався в «La Revue de Paris», оддавши йому належне. Фахівці-історики дадуть певну безсторонню оцінку цій новій книжці, у якій є де-які й позитивні сторони. А тут на запитання автора статті: «Що знайде в ній історик?» ми зазначимо лише одно: на своє превелике здивування, він знайде тут цілий розділ, що його заголовлено: «M a r і e K o t c h o u b e y»... Простісенько за Пушкіним: «Марія, краса черкаських дочерей». Так то-ж поема, а це твір з претензією на науковість. А вже тепер навіть всі школяри, не то що вчені історики, знають, що дочка Кочубея звалася М о т р е ю .

Гірше инше. В своєму закоханню авторами, які йому до вподоби, п. Заліпський обкидає болотом усю нашу еміграцію та її многолітню працю:

«Від десятка років українська політична еміграція товклає по всіх краях Європи, засібно і скрізь мріючи про те, якби то чимось «спрягувати» українську справу...»

На жаль, далі біла пляма львівської цензури, аж до висновків: «Сама січка, виплоти нетямущости й формальної неадаптованости, само дівачке лебедіння, нікому не цікаве — знаряддя компромітації, а не пропаганди української справи».

І от лише тепер, дякуючи п. п. Р. Мартелеві та І. Борщаківі, становище змінилося.

«Основні, підставові акти української пропаганди за кордоном, акти сильні й переконуючі, вийшли щойно вчора і сьогодні, тай — як і слід — не з заплямлених чужими грішми рук, а з рук двох людей, що довго стояли осторонь українських інтересів тай увійшли в їх коло щойно в мужських роках свого віку».

Звісно, твори великих людей тісно зв'язані з їх життям, і не можна відділити «Божественної Комедії» від Данте, чи сонетів від Петрарки. Але бувають випадки, коли краще не пристосовувати такого методу і безпечніше не так щільно зв'язувати певний твір з життям і особливо діяльністю його творців. Принаймні що-до «незаплямованих рук» п. Борщака, то за цим добродієм є заслуги не лише на полі історії, а й на полі політики, і заслуги не аби-які перед... червоними окупантами України. Це ж він був проводирем СУ ГУФ'у. Хто забув, як читається цей гаскудної пам'яті ребус, тому нагадаємо, що це мало означати «Сюз Українських Громадян у Франції» — громадян, само собою, совітських. Це ж він був постійним співробітником більшовицької рептилії в Парижі «Парижский Вестник»; це ж він був редактором такої-ж рептилії українською мовою — «Українські Вісті», був душею тих «Українських Вістей», що спеціалізувалися на цькуванні патріотичної роботи української еміграції, а особливо скажену кампанію повели проти св. пам. С. Петлюри, саме перед його смертю. Не дурно-ж, число «Українських Вістей» з портретом покійного Отамана та відповідними пасквілем знайдено було саме в кишені у Шварцбарда, коли його заарештовано після убивства.

Теж «політичне діло»!

* * *

Раз уже згадавши про Шварцбарда, щоб вдруге не повертатися до цього ганебного імені, наведемо уривок цікавого документу з останнього часу. Оце допіру під час виборів до парламенту в Чернівцях було виставлено українську кандидатуру д-ра Шкраби. Цього разу українську кандидатуру підтримали з своїх власних інтересів і місцеві жида. І от проти жидівських лідерів, що блокувалися з українцями, розповсюджено було таку відозву:

* * *

«Мейср Ебнер обороняє гетьмана Петлюру і зневажає пам'ять жидівського героя Шварцбарда».

«Майер Ебнер і Кольрус — за українську іриденду!..
«Ця партія продає він жидів!»

Що жиди, за незначними винятками, вважають Шварцбарда за свого національного героя, — це відомо.

Слід може тут нагадати слова адвоката Вільма свого часу на суді:

«Кожна раса, кожен нарід вибірає собі національного героя. Жиди схотіли вибрати собі Шварцбарда. Боюся, що цей вибір не принесе щастя Ізраєлеві. Цього героя у них ніхто не відбиватиме».

І виходить, наш шановний оборонець помилився. Крім жидів претендують на цього героя і інші. Відозву цю видано німецькою мовою, звертається вона до німців і жидів і видала її румунська партія. Сьогодні знайшлася р у м у н с ь к а «партія справжнього демократа і приятеля меншин д-ра Лупу», що прославляє теж цього злодія і убийника. Впрост трудно йняти тому віри.

Адже-ж навіть у запалі політичної боротьби повинні бути межі порядности.

Українці мають теж добре запам'ятати ім'я цього свого румунського «приятеля та оборонця».

З широкого світу.

— Польські і румунські газети публікують відомості про розкриття на Україні великої змови українських військових у Херькові. Серед арештованих кілька сот душ ніби знаходяться Косакі Лозинський. Крім того, ніби-то арештований відомий генерал Блюхер, що був у зв'язку з українцями.

— Остаточні результати лондонських муніципальних виборів такі: консерватори — 83 місць, робітнича партія — 35, ліберали — 6.

— Румунський уряд, що вже раніше заборонив довіз краму з СССР, видав новий наказ і про заборону транзиту большевицького краму по Дунаю.

— Дві дивізії військ Нанкінського китайського уряду перейшли на бік комуністів, що ще займають центр Китаю.

— Для відзначення 700-ліття св. Антонія Падуанського італійський уряд видасть спеціальні поштові марки.

— Через надзвичайний туман на побережжю, 150 кораблів не могли зайти з моря в річку Ельбу в Німеччині.

— На 28 лютого у Відні було 115 тис. безробітних.

— В Лондоні згорів великий склад гуми. Під час погашення пожежи пожежники працювали в протигазових масках.

— Американський парламент затвердив закон про прийняття за національний гімн пісні «Зоряний прапор».

— Американський генерал-губернатор Філіпінів Девіс прибув з офіційною візитою до Сайгону, столиці французького Індокитаю.

— Американський парламент прийняв закон про обмеження на біжучі два роки кількості іммігрантів 10 відс. кількості попередньої норми. Таким чином імміграція в Сполучені Штати є майже забороненою.

— Новий іспанський уряд видав розпорядження одчинити закриті було за студентські страйки іспанські університети.

Хроніка.

З життя укр. еміграції.

У Франції.

Чергове засідання Генеральної Ради Союзу Укр. Емігрант. Організацій у Франції відбулося 9 березня с. р. По докладу секретаря Ген. Ради прийнято до відома: 1. Заснування в Сен-Етьєн-ле-Руа «Просвіти», 2. листування з гуртком в Узель, 3. Прохання Діжонської Громади про скликання з'їзду Союзу в час колоніальної виставки в травні, 4. Інформації Діжонської Громади про улаштування Шевченкового свята і про потребу в статтях для франц. преси, 5. повідомлення Громади в Шато-де-ля-Форе про Шевченкове свято і асигнування сприводу нього на безробітних 50 фр., на Бібліотеку С. Петлюри — 50 фр. і на франц. школу в Шато-де-ля-Форе — 50 фр., 6. Повідомлення Громади в Труа про безробіття і тяжкий матеріальний стан громадян, 7. Лист збігців у Фінляндії про їхні заходи щодо виїзду на працю, 8. Інформації про життя укр. колонії в Дамарі-ле-Ліс. 9. Інформації про заходи щодо прискорення прибуття нового пан-отця до Франції.

Крім того Ген. Рада затвердила 1. назву союзної газети, що має називатися «22 січня», 2. проєкт обіжної відозви до громадянства сприводу шкідливості роботи т. зв. укр. націоналістів. 3. звіт скарбника про стан прибутків, видатків і членських внесків, і нарешті намітила ряд заходів щодо допомоги безробітним членам Союзу і т. и.

— Л і о н . При Ліонській Громаді з початку б. р. існують слідуючі секції 1. Культурно-освітня, 2. військова і 3. драматичне Т-во (останнє існує вже 6 місяців).

Культ.-Освіт. секція організувала і упорядкувала регулярні виклади на різні теми. Лекторів не бракує і до кінця травня вже розпреділені усі неділі і свята. Військова секція складається з б. вояків, членів Громади. Кожний вступаючий до військової секції, в інтересах справи, зобов'язується бути активним членом. Паралельно і в повній згоді з культ.-освіт. секцією військова також провадить виклади на військові теми. Для цих викладів використовуються підручники військових шкіл сучасних французької, американської і німецької армій. Вживаються заходи аби набути військової журналістики (фр. та нім.). Драматичне Т-во готує до постановки комедію на 3 дії С. Федоровича «Шалена Молодичка».

Заклик

У Парижі сформувався Український Батьківський Шкільний Комітет, котрий відірвав 15-го березня с. р. безкоштовну недільну школу для українських дітей.

Метою школи є виховання в патріотично - національному напрямі дітей та об'єднання їх поміж собою.

Український Батьківський Шкільний Комітет покладає думку, що існування такої школи є загальною справою всіх українців, а через те звертається з закликом до всього громадянства про підпертя її, як морально, так і матеріально.

Просимо хвальну Редакцію відкрити при Вашому журналі фонд — Української Недільної Школи в Парижі.

Всіх батьків проситься приводити своїх дітей, що неділі о 10 год. ранку по слідуючій адресі:

Українська Бібліотека (15, Squa-

ge du Port Royal. Paris 13). Métro Glacière. Рада Бібліотеки ласкаво уділила для школи помешкання читальні.

Батьківський Комітет:

С. Косенкова (—) Голова

Є. Маломуж (—) скарбник

С. Ткаченко (—) секретарь

Париж 8 березня 1931 р.

В Чехії

— Присвячене пам'яті Т. Шевченка засідання Українського Історично-Філологічного Товариства відбулося 10 березня 1931 р. о 16 г. в помешканні на Бржеговій вул., ч. 5. Були доклади дійсних членів: 1. Смаль-Стоцького, С. О. — «Шевченкова поема «Іван Підкова». 2. Білецького, Л. Т. — «Великий льох» Т. Шевченка (до історії сюжету).

В Італії

— Нова книжка про Україну. Заходами панни Млади Липовецької в Італії вийшло італ. мовою перше число літературного збірника про Україну «Ucraina». Збірник містить в собі передмову, статтю про значіння назв «Росія, Малоросія і Україна», переклади з Стефаніка, Шевченка, замітку про історію укр. літератури, статтю про українську космогонію, біографію Шевченка і т. и. Збірник можна передплачувати в Італії по адресі: М. Lipovetzka, via Principe Amedeo, 20-a. Torino.

В Німеччині.

— В Укр. Науковім Інституті відбувся 6 березня с. р. доклад українською мовою д-ра В. Кучабського на тему «Українська дипломатія і східно-європейська політика Антанти в 1919 році» (дві частини).

Спростовання від Секретаріату Головної Еміграційної Ради

В ч. 4 паризького націоналістичного двохтижневика «Незалежність» з'явилася стаття під назвою «Об'єднання еміграції»,

що крім тенденційного оцінування основ і діяльності Головної Еміграційної Ради, подає ще й цілком неправдиві окремі відомості, як про діяльність Головної Еміграційної Ради, так і про її склад.

Полишаючи тенденцію статті на совісті автора її, Секретаріат Головної Еміграційної Ради не може не спростувати фактичні неправди.

Отож неправдою є твердження «Незалежності», що Головної Еміграційної Ради

«не було чути в справі наноновських пасів».

Натомість правдою є, що Головна Еміграційна Рада увесь час провадила і провадить цю справу в Женеві і що ті організації, які до неї входять, розпочали цю справу ще тоді, як про це ніхто не думав і коли ще нічого не було чути про «націоналістів».

Такою самою неправдою є, що події в Галичині пройшли «над головою Головної Еміграційної Ради».

Натомість правдою є, що Головна Еміграційна Рада зробила все, що може зробити національна громадська організація, що ставить своєю метою не збільшення нещастя українського народу, а реальне поліпшення його становища.

Неправдою є твердження «Незалежності», що в Головній Еміграційній Раді

«не заступлені українські колонії в Бельгії, Люксембургу, Німеччині, Данцигу, Чехії, Болгарії, Югославії, Туреччині, Австрії, Італії і Швейцарії, і що багато громад в самій Франції не визнають її за свою».

Натомість є правдою, що 1. Головна Емігр. Рада має свої організації в Чехії («Об'єднання» в ЧСР), в Болгарії (Укр. Громада), в Туреччині (Укр. Громада в Царьгороді), Югославії (Укр. Громада в Білгороді), 2. що Допомоговий Комітет в Австрії подав заяву до Головної Емігр. Ради про свій до неї вступ, 3. що свого часу Головна Емігр. Рада листовно запропонувала Громадам в Бель-

гії і Люксембурзі до свого складу увійти, але їхні ради відповіли відмовленням, 4. що у Франції до Головної Емігр. Ради належить «Союз Укр. Емігр. Орг.», що вклячу час в себе всі укр. громади за виключенням двох, а саме: гуртка в Омекурі та Ля-Турмбурзької Громали в Парижі.

Неправдою є, що Головну Еміграційну Раду в Польщі і Румунії підтримує

«хіба частина еміграції», і що

«не є тійною, що ця еміграція перебуває під тиском урядів тих держав».

Натомісь правдою є, що в Польщі і Румунії Головну Емігр. Раду підтримує велика більшість укр. еміграції і що там укр. еміграція не лише не терпить якихось спеціальних утисків, а навпаки завдяки тактові своїх організацій здобуває собі і своїй справі прихильність урядів і громадянства тих країн.

І. Косенко (—)

Секретарь Головної Емігр.

Ради.

9 березня 1931 року.

Зміст.

Париж, неділя, 15 березня 1931 року — ст. 1. * * * — ст. 3. В. Б. Відношення українського громадянства до пам'яті Шевченка — ст. 4. С. Н. Де-що про етику Шевченка — ст. 11. С. Н. З діяльності Українського Педагогічного Товариства в Празі — ст. 13. Б. Лисянський. Відгомін ювілею д-ра К. Крэмержа — ст. 15 А. Терещенко. Замість фельстона — ст. 17. В. С. З життя й політики — ст. 19. O b s e r v a t o r . З міжнароднього життя — ст. 23. З преси — ст. 25. З широкого світу — ст. 28. X р о н і к а . З життя української еміграції: У Франції — ст. 29. В Чехії — ст. 30. В Італії — ст. 30. В Німеччині — ст. 30.

Українська книгарня Теодор Савула у Відні

має на складі усі українські книжки, листівки, картини, мапи і укр. товариські значки. На бажання висилає свій великий ілюстрований каталог. Адресуйте:

Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula, Wien I. Riemerg. 2. Autriche.

Передплачуйте одинокий український журнал

К І Н О

присвячений справам кіно-продукції, фото, радіо і театрові.

«Кіно» виходить два рази в місяць об'єму від 12-16 сторін з гарною трибарвною обгорткою. Передплата річно 1.50 ам. дсл. Річні передплатники одержать даром всі числа з 1930 року.

Адреса Видавництва «Кіно» — Львів, вул. Бляхарська, ч. 8.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

відкрита в середу: 6-9 г., в суботу: 4-9 і в неділю: 1-5 г.

В Бібліотеці можна набувати:

Збірник пам'яті Симона Петлюри. Видання Міжорганізаційного Комітету в Празі. Ціна 25 фр. з пересилкою у Франції.

Шевченко. Кобзарь в редакції прсф. В. Сімовича. Ціна 25 фр. без пер.

Смаль-Стоцький, Ст. Шевченко — співець самостійної України — 2 фр.

Dogoshenko: — Chevchenko — le pcète national de l'Ukraine — 5 фр.

Омелянович-Павленко: Україно-польська війна 1918-19. Ц. 15 фр.

Бочковський О. І. «Т. Г. Масарик — Національна проблема та українське питання» — Ц. (без перес.) 19 фр. і на кращому папері 34 фр.

Календарь «Дніпро» на рік 1931. Ц. 12 фр.

Календарь «Червона Калина» на р. 1931. Ц. 12 фр.

Рідне військо — Українським дітям. Постаті козаків до витинання. Ц. 2 фр. аркуш.

Портрети С. Петлюри та Т. Шевченка по 1.50 фр.

Портрет Шевченка на шовку (в шапці) розм. 12 на 21. Ц. 13 фр.

Відзнаки — тризуби по ціні 4 і 6 фр.

Ріжні листівки по 0.75 фр.

Звертатись до бібліотекаря:

Mr. I. Rudicev. 11, Square de Port-Royal. Paris XIII.

Вийшла нова книжка:

ЕВГЕН МАЛАНЮК

ЗЕМЛЯ Й ЗАЛІЗО

Третя книга віршів.

Художнє видання з артистичною кольоровою обгорткою роботи

В. Дядинюка.

Набувати: в редакції «Тризуба».

Ціна 10 франків (без пересилки).

Редакція і адміністрація: 42, rue Deufert-Rochereau, Paris (V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — йомітер.

Адміністратор: Іл. Коєнко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, rue des Gobelins, Paris XIII.